

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора політичних наук, професора,
професора кафедри політології Запорізького національного університету
Кіндратець Олени Миколаївни
на монографію к. і. н., докторанта кафедри теорії та історії політичних наук Львівського
національного університету імені Івана Франка
Савойської Світлани Василівни на тему: «Політологічний контекст моделі мовної політики:
теоретико-методологічний аналіз».**

Монографічне дослідження С. В. Савойської є необхідним, актуальним і своєчасним, оскільки порушує саме ті мовно-політичні проблеми, які відображають дійсність та є наболілими. С. В. Савойська розглядає об'єкт свого дослідження під кутом бачення моделі мовної політики, котра базується на інституціоналістській, постмодерністській, аксіологічній, постбіхевіоралістській, конструктивістській та ін. методологіях, які дають можливість дослідити проблему всебічно. Автор монографії активізує свою увагу на біхевіоралістській методології та «комунікативній дії», які тісно пов'язані з вербальною, політичною та символічною поведінкою суб'єктів політики, влади, групи, спільноти та інших учасників комунікативного процесу. Аналіз мовної політики під кутом бачення комунікативної політики є новим підходом та новизною у зазначеному дослідженні. У такому ракурсі мовна політика як модель ще ніким не досліджувалася. Це підвищує рівень актуалізації дослідження С. В. Савойської та його значення для науки і не лише вітчизняної саме у цей час, коли мовна політика знаходиться у стані замовчування тих мовно-політичних проблем, які негайно потрібно розв'язувати не засобами війни, а методами мовного та культурного миру на усіх рівнях, в усіх сферах та рівні державних інституцій насамперед у регіонах, які не мають залишатися розділеними за мовно-політичною та регіональною ознаками так, як це є сьогодні. Саме таким аспектам мало уваги приділяють журналісти, філософи, історики, політологи та ін. фахівці у сфері мовної політики, які, на відміну від науковців-політологів, беруть більш активну участь в аналізі мовно-політичних комунікативних процесів.

Новим у монографічному дослідженні С. В. Савойської є те, що вона усі мовно-політичні процеси, які відбуваються у сучасній Україні, змогла пояснити через призму не лише неоінституціональної методології, що є природним для досліджуваної проблеми, а й комунікативної та конструктивної мовної політики, яка на різних етапах життєдіяльності держави має свої особливості, характер, сутність і значення. Враховуючи конфлікт інтересів полярних політиків, політичних інституцій, ідеологій, влади, опозиції, учасників політичних подій, які мають власний погляд на мову, історію, церкву і культуру, заслугою Світлани Василівни Савойської є те, що вона модель мовної політики досліджує як комунікативну проблему, яка, з одного боку, є конструктивною і раціональною, з іншого, – деструктивною та ірраціональною. Одним зі складових елементів комунікативної політики, на її слушну думку, є діалог, який відіграє важливу роль при обговоренні мовно-політичних проблем на рівні центральної, регіональної та місцевої інституцій. Цьому сприяє також компроміс і консенсус, які, на її слушну думку, визначають тактику врегулювання мовного питання, яке автор монографії розглядає у взаємозалежності та взаємозв'язку з геополітичними, культурними, інформаційними, духовними, освітніми та іншими мовно-політичними проблемами. Тому важливим, на її думку, є аналіз еволюції наукового усвідомлення конструктивної комунікативної природи мовної політики, яка спрямована на врегулювання мовно-політичного питання, розв'язання мовно-політичних проблем, удосконалення мовного законодавства, модернізацію освітньої, інформаційної, законодавчої, культурної та інших формальних і неформальних інституцій шляхом діалогу, компромісу та консенсусу.

Розмірковуючи над мовною політикою як моделлю, а також мовно-політичними проблемами, які до цього часу існують, та якими спекують суб'єкти політики, особливо під час виборів, цінним у дослідженні С. В. Савойської є те, що вона зуміла побачити різницю між такими явищами, як формальні і неформальні інституції, мовне середовище і мовна ситуація, та показати, яке значення має досліджувана проблема у розв'язанні мовно-політичних проблем на тому чи іншому етапі здійснення мовної політики.

На слушну думку автора монографії, на формування моделі мовної політики вплинули фундаментальні зміни, що відбулися у мовній політиці у добу перебудови, а також проголошення курсу на демократизацію українського суспільства та ін. На оновлення моделі мовної політики та її зміну, на слушну думку С. В. Савойської, вплинули проголошення Української держави незалежною, ухвалення Конституції України, законів «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» та «Про засади державної мовної політики». Тобто, формування та розбудова зазначеної моделі у позитивному чи негативному значенні залежить від певних обставин, етапу здійснення мовної політики, наявності чи відсутності національної свідомості, вербальної чи символічної поведінки і культури суб'єктів мовної політики. На слушну думку автора монографії, характер і сутність моделі мовної політики залежить від того, яка ідеологія панує у державі та політична культура.

У цьому контексті цікавим елементом дослідження є розуміння С. В. Савойською авторської моделі мовної політики, конструктивна, комунікативна та інституціональна складова якої, на її думку, відіграє значну роль на усіх етапах суспільно-політичного життя та формування моделі. Приміром, конструктивна її складова, на її слушну думку, тісно пов'язана з комунікативною діяльністю суб'єктів політики, які допомагають відстояти ту чи іншу мову,

поборотися за її відродження та повноцінне функціонування на теренах сучасної Української держави. Разом з тим, як справедливо зазначає автор цього дослідження, інституціональна складова має як конструктивний, так і деструктивний характер, позаяк вона тісно пов'язана з поведінкою особи політика, яка, у свою чергу, базується на його самосвідомості та політичній культурі.

Заслугою С. В. Савойської є те, що вона зуміла пов'язати такі інституції, як ідеологія, свідомість, культура і поведінка, з мовною політикою як інституцією. Наприклад, від ступеня сформованості національної свідомості та міри патріотичності політика, депутата і державного службовця, на її слушну думку, залежить, на скільки якісними у розумінні національних цінностей будуть ухвалені законодавчі акти, які регулюватимуть мовну політику у державі. У контексті цього розуміння С. В. Савойська має рацію, коли засуджує деструктивну комунікативну діяльність проросійськи налаштованих політиків, яка спрямована на гальмування поширення комунікацій українською мовою на Півдні і Сході сучасної України, модернізаційних процесів в освіті та українізаційних заходів, які успішно розпочалися на початку 1990-х рр.

Новим у дослідженні С. Савойської є те, що на основі мовної політики вона змогла показати ту ірраціональну комунікативну політику проросійськи налаштованих політиків, яка змінила сутність і призначення «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», котра у Верховній Раді України ухвалювалася двічі.

Деструктивна комунікативна політика, яка сформувалася за правління другого Президента України Л. Кучми, на думку С. В. Савойської, поклала початок нищення української мови і культури та гальмування їх поширення у найбільш російськомовних регіонах країни. Така мовна ситуація і наразі залишається без змін, що загрожує новими конфліктами на мовно-політичному ґрунті у недалекому майбутньому.

Новим у монографічному дослідженні є те, що на завдяки сучасній методології автор змогла не лише показати, а й пояснити, чому на початку 1990-х рр. українізаційні і модернізаційні процеси у сфері мовної політики більш-менш успішно втілювалися у життя, а з приходом до влади экс-Президентів Л. Кучми та В. Януковича вони були не лише призупинені, а й переосмислені.

Таким чином, С. В. Савойська збагачує вітчизняну науку змістовним і необхідним матеріалом у сфері мовної політики, а її монографія є вимогою часу та дослідженням з високим рівнем достовірності та обґрунтованості наукових положень і висновків, використання яких допоможе розв'язати мовно-політичні проблеми в усіх сферах життєдіяльності країни. Тому ця наукова праця заслуговує бути рекомендованою до видання.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету
О. М. Кіндратець*